

2

PEATÜKK

Kuidas lugeda graafikuid nagu proff ning parandada aktsiavalikut ja ajastust

Meditsiinimaailmas teevad röntgenaparaadid, tomograafid ja ajuskannerid pilte, mida arstid uurivad, saamaks teada, mis inimkehas toimub. Elektrokardiogrammid ja ultrahelilained salvestatakse paberile või kuvatakse telerilaadsetele monitoridele, et näha, kuidas lööb inimese süda.

Samamoodi koostatakse maakaarte ja seotakse need mõõtkavaga, et inimesed saaksid paremini aimu, kus nad asuvad ja kuidas jõuda sinna, kuhu nad minna tahavad. Ning seismilisi andmeid kaardistatakse selleks, et geoloogid saaksid uurida, millised struktuurid ja mustrid tähistavad kõige tõenäolisemalt maapõues sisalduvat naftat.

Peeaeagu igas valdkonnas on olemas abivahendid, millega inimesed saavad adekvaatselt hinnata olukorda ja hankida täpset teavet. Sama kehtib ka investeerimises. Majandusnäitajaid esitletakse tabelleis, et neid oleks parem tõlgendada. Aktsiahindade ja käibe ajalugu jäädvustatakse graafikuile, et investoritel oleks lihtsam otsustada, kas aktsia on tugev, hea tervise juures ja kas seda akumuldeeritakse või on see nõrk ja käitub ebatavaliselt.

Kas laseksite kirurgil endale südamelõikust teha, kui ta ei kasutaks selleks hädavajalikke arstiriistu? Muidugi mitte. See oleks lihtsalt vastutustundetü. Kuid paljud investorid just seda teevad, ostes ja müües aktsiaid ilma kõigepealt graafikutele

pilku pööramata. Nii nagu arstist oleks vastutustundetu ignoreerida patsiendi röntgenülesvõtet, tomograafipilti või elektrokardiogrammi, oleks investoritestki rumal mitte õppida tõlgendama hinna ja käibe mustreid, mida aktsiagraafikud näitavad. Graafik võib teile öelda vähemalt seda, millal aktsia õigesti ei käitu ja tuleks maha müüa.

Väikeinvestorid võivad kaotada palju raha, kui nad ei oska ära tunda, millal teeb aktsia tipu ja alustab märkimisväärset korrektsiooni, või kui nad loodavad kellegi teise peale, kes seda samuti ei oska.

GRAAFIKUTE LUGEMISE ALUSED

Graafikutele on talletatud aktsia tegelik hinnaliikumine. Hinnamuutused sõltuvad nõudluse ja pakkumise igapäevasest vahekorrast maailma suurimas oksjonisaalis. Investorid, kes harjutavad hinnaliikumiste dekodeerimist graafikutelt, saavad tohutu eelise nende ees, kes seda õppida ei taha, ei oska või lihtsalt ei viitsi.

Kas lendaksite lennukis, millel pole näidikuid, või lähetsite pikale automatkale ilma teedekaardita? Graafikud on teie investeeringute teedekaardid. Silmapaistvad majandusteadlased Milton ja Rose Friedman pühendasid esimesed 28 lehekülge oma suurepärasest raamatust „Valikuvabadus“* turufaktide jõule ja hindade ainulaadsele võimele pakkuda otsustajatele tähtsat ja täpset infot.

Graafikute mustrid või „baasid“ on lihtsalt hinnakorrektsiooni ja konsolideerumise alad, mis järgnevad varasemale hinnatõusule. Neist enamik (80% kuni 90%) luuakse ja moodustuvad üldisel turul toimuvate korrektsioonide tagajärjel. Nende baaside analüüsimiseks peate õppima oskust diagnoosida, kas hinna ja käibe liikumine on normaalne või ebanormaalne. Kas need annavad märku tugevusest või nõrkusest?

Suuremad tõusud tehakse tugevate ja äratuntavate hinnamustrite pinnalt (mildest on käesolevas peatükis edaspidi juttu). Läbikukkumist saab alati tagasi viia baasile, mis on vigane või tüüpilisele investorile liiga ilmne.

Igal aastal teenivad suuri varandusi need, kellel on kannatlikkust graafikuid korralikult tõlgendada. Professionaalid, kes ei kasuta graafikuid, tunnistavad oma teadmatust mõõtmise ja ajastuse üliväärtuslikest mehhanismidest. Rõhutan seda mõtet veelgi: olen näinud palju kõrgetasemeliste investeerimisfirmade professionaale, kes lõpuks jäävad viletsa tootluse tõttu oma töökohast ilma.

* Eesti keeles 1992, tõlkinud Raivo Rammus, kirjastus Olion. (Toimetaja märkus)

Kui see juhtub, siis on nende kehvad tulemused sageli otseselt tingitud vähestest teadmistest turu toimimisest ja graafikute lugemisest. Ülikoolides, kus õpetatakse küll rahandust ja investeerimist, kuid jäetakse graafikud asjakohatute või vähetähtsatena kõrvale, näidatakse üles täielikku teadmatust ja vähiklust turu tegelikust toimimisest ja parimate professionaalide tegutsemisest.

Väikeinvestorina peate aktsiagraafikuid kindlasti uurima ja neid enda huvides kasutama. Ei piisa sellest, kui ostate aktsiat lihtsalt heade fundamentaalnäitajate, näiteks korraliku kasumi ja müügitulu pärast. Õigupoolest ei peaks ükski Investor's Business Daily[®] lugeja ostma aktsiat üksnes IBD-s avaldatava SmartSelect[®] reitingu põhjal. Aktsiagraafikut peab alati kontrollima, et kindlaks teha, kas aktsia ostukoht on õige või kas hind on tõusnud kindlast baasist liiga kõrgele ja aktsiat tuleks seetõttu ajutiselt vältida, olgugi et tegu on tugeva ja juhtiva ettevõttega.

Kuna investorite hulk turul on viimastel aastatel suurenenud, on ka lihtsad hinna- ja käibegraafikud hõlpsamini kättesaadavad. (Investor's Business Daily tellijatel on tasuta ligipääs 10 000 päeva- ja nädalagraafikule veebisaidil investors.com.) Graafikukogud ja veebipõhised graafikuteenused võimaldavad jälgida sadu ja isegi tuhandeid aktsiaid ülimalt korrapärasel ja ajasäästlikul moel. Osa on teistest keerukamad, pakkudes lisaks hinna ja käibe liikumisele ka fundamentaalseid ja tehnilisi andmeid. Tellige mõni korralik graafikuteenus ja teil on alati käeulatuses väärtuslik teave, mida mujalt hõlpsasti ei saa.

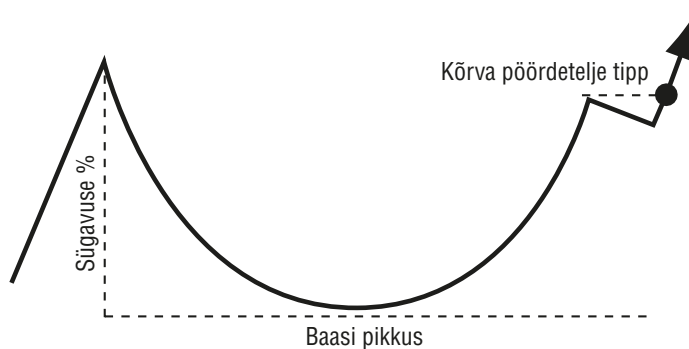
AJALUGU KORDUB: ÕPPIGE KASUTAMA AJALOOLISI PRETSEDENTE

Nagu sissejuhatuses mainitud ja 1. peatükis ajalooliste suurvõitjate annoteeritud graafikutelt näha, põhineb meie edukate aktsiate selekteerimise süsteem sellel, kuidas turg tegelikult toimib, mitte minu ega kellegi teise isiklikel arvamustel või akadeemilistel teooriatel. Analüüsisime mineviku kõige edukamaid aktsiaid ja avastasime, et neil on seitse ühist omadust, mille saab kokku võtta kahe meeldejääva sõnaga CAN SLIM. Samuti avastasime mitu edukat hinnamustrit ja konsolideerumise struktuuri, mis ikka ja jälle kordusid. Aktsiaturul ajalugu kordub. See on sellepärast nii, et inimloomus ei muutu. Samuti ei muutu nõudluse ja pakkumise seadus. Mineviku suurepärase aktsiate hinnamustrid võivad ilmselgelt olla teie tulevaste valikute mudel. On mitu hinnamustrit, mida tasub aktsiaostu kaaludes tähele panna. Samuti võtan läbi mõned tähelepanu vääriavad signaalid, mis näitavad, et hinnamuster võib olla vigane või ebakindel.

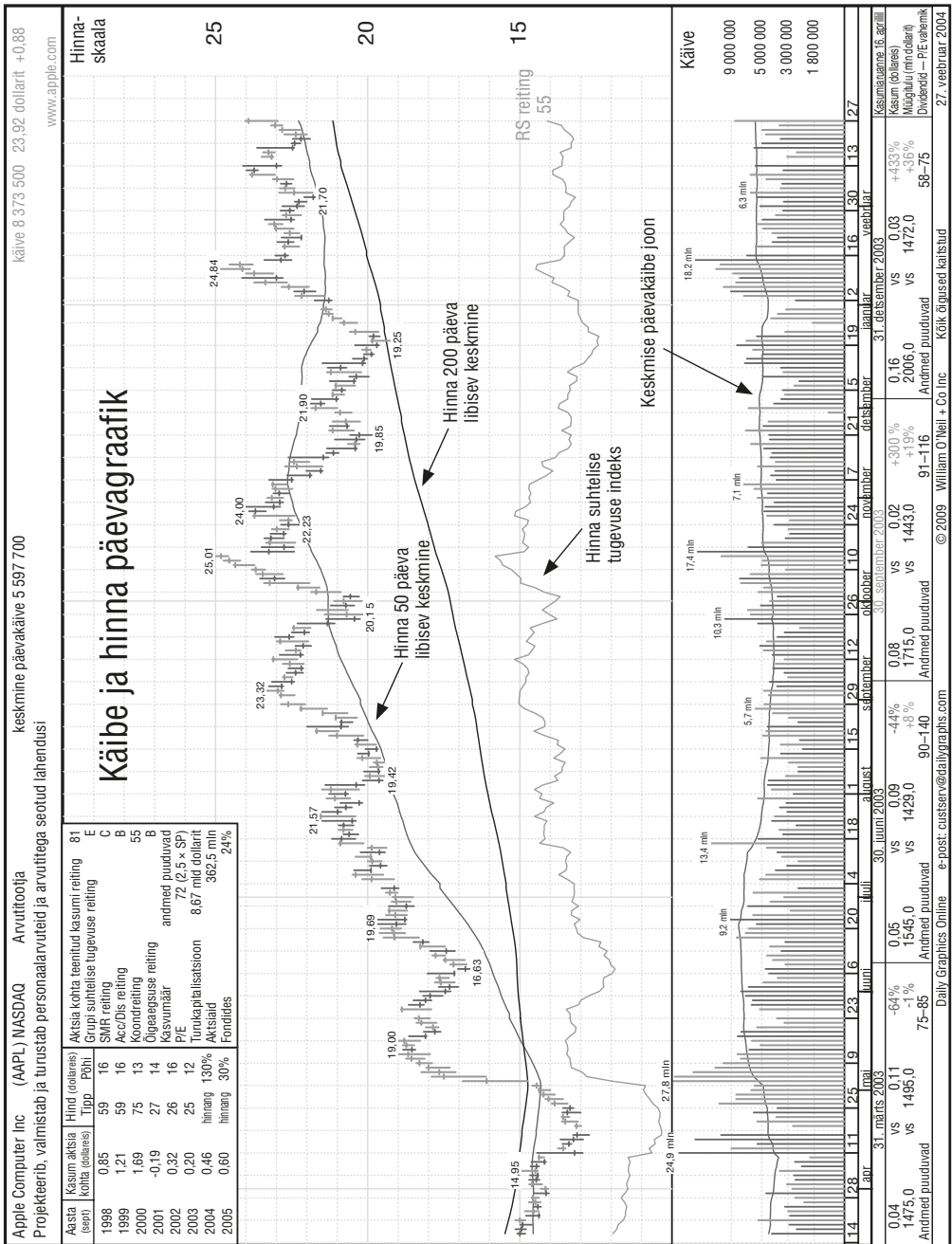
KÕIGE TAVALISEM GRAAFIKUMUSTER: „KÕRVAGA TASS“

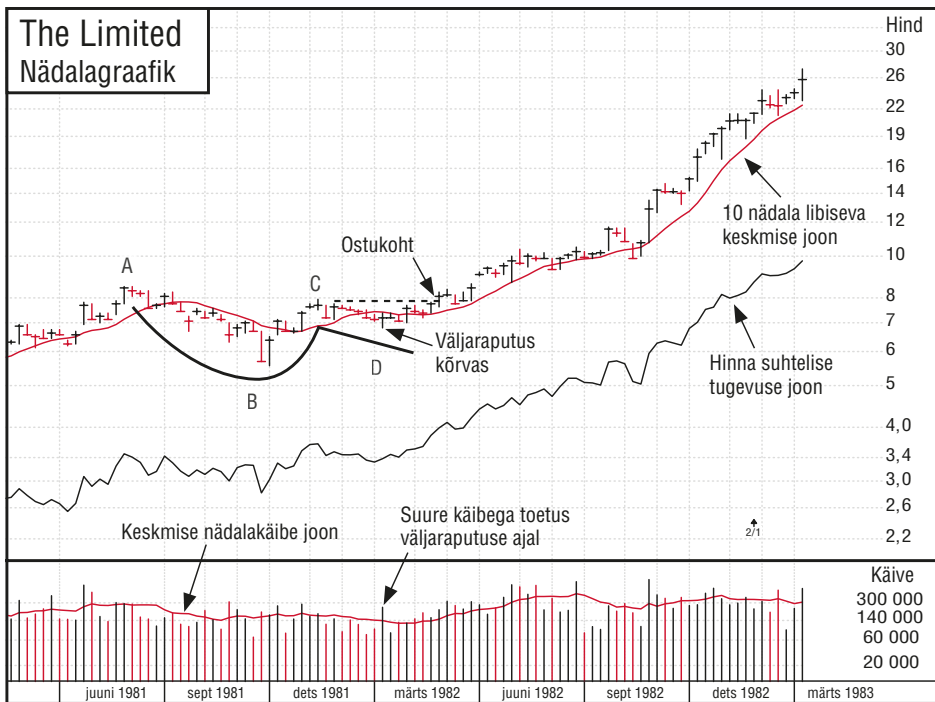
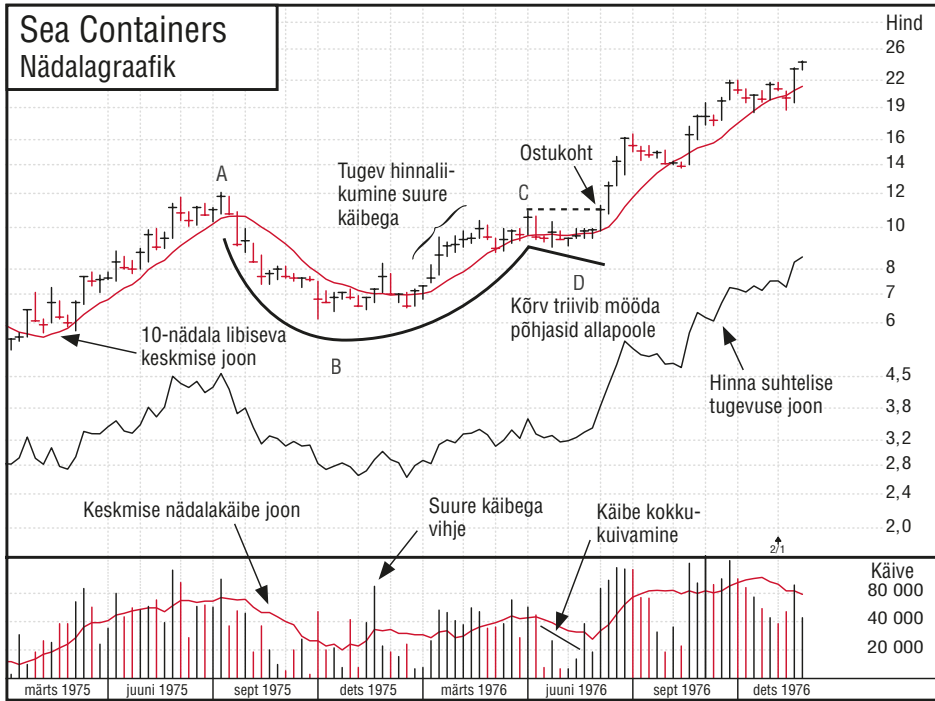
Üks kõige tähtsamaid mustreid näeb välja nagu kõrvaga tass kõrvaltvaates. Tassi muster võib kesta seitsmest nädalast koguni 65 nädalani, aga enamasti moodustub see kolme kuni kuue kuuga. Tavaline korrektsioon absoluutsest tipust (tassi ülaservast) madalaima punktini (tassi põhjani) varieerub 12–15 protsendi juurest 33 protsendi või enamani. Iga tüüpi tugev hinnamuster peab kõigepealt näitama kindlat tõusutrendi enne baasmustrini jõudmist. Eelnevas tõusutrendis peab hind kerkima vähemalt 30%, suhteline tugevus peab paranema ja käive vähemalt ajuti märkimisväärselt kasvama.

Enamikul, kuid mitte kõigil juhtudel on tassi alumine osa ümar ja meenutab U-tähte, mitte väga kitsast V-d. See omadus annab aktsiale aega läbida vajalik loomulik korrektsioon, mille käigus veedetakse tassi põhjas kaks-kolm viimast nõrka nädalat. „U“ piirkond on tähtis, sest see hirmutab ära või kurnab välja järelejäänud nõrgad hoidjad ja juhhib teiste spekulantide tähelepanu aktsialt kõrvale. Nõnda moodustub kindlam põhi tugevatest omanikest, kes ei kipu järgmise tõusu ajal kohe müüma. Daily Graphs Online[®] pakub juuresoleva graafiku Apple Computeri igapäevasest hinna- ja käibeliikumisest veebruaris 2004.

Kasvuaktsiad moodustavad üldise turu keskmise ulatusega languste ajal ikka ja jälle tassimustreid ja läbivad turu keskmisest 1,5 kuni 2,5 korda sügavamaid korrektsioone. Teie parim valik on üldjuhul aktsiad, mille baasmustrid halvenevad keskmise ulatusega turulanguse ajal kõige vähem. Aktsiate kukkumised üle 2,5 korra turu keskmisest rohkem on tavaliselt liiga sügavad, hoolimata sellest, kas olete pulli- või karuturul, ning selliseid aktsiaid tuleb vaadata umbusklikult. Kümned varasemad tehnoloogialiidrid, näiteks JDS Uniphase, moodustasid 2000. aasta teises ja kolmandas kvartalis liiga laia, vormitu ja sügava tassimustri. Need olid peaaegu eranditult vigased, läbikukkumisele viitavad mustrid, andes signaale, et aktsiast tulnuks hoiduda, kui see üritas uude tippu välja murda.

Väga väike hulk volatiilseid liidreid võib kukkuda ka pulliturul 40% või 50%. Graafikute mustrid, mis näitavad pullituru ajal sellest suuremat korrektsiooni, kalduvad suurema tõenäosusega läbi kukkuma, kui üritavad teha uusi hinnatippe ja taas tõusu jätkata. Põhjus? Suurem kui 50-protsendine langus tipust põhjani tähendab, et aktsia peab oma madalpunktist tõusma üle saja protsendi, et jõuda tagasi vanasse tippu. Ajalugu on näidanud, et aktsiad, mis teevad pärast nii suuri liikumisi uue hinnatipu, kukuvad väljamurdehinnast 5% kuni 15% kaugemal läbi. Aktsiad, mis otse tassi põhjast uude tippu tõusevad, võivad olla riskantsemad, kuna tõusu käigus pole olnud taandumisi. Sügavad 50- kuni 75-protsendised kõrvaga tassi baasid töötasid 2009. aastal, sest nad olid loodud S&P 58-protsendise kukkumise ajal.

Silmapaistev erand oli Sea Containers. See vajus 1975. aasta pullituru vahepealse languse ajal 50%. Seejärel moodustas Sea Containersi hind perfektse kõrvaga tassi mustri ja tõusis järgmise 101 nädalaga 554%. 54-protsendise kasumikasvu määraga ettevõtte, mille lõppenud kvartali tulemus oli 192 protsenti parem, tegi ühe mitmetest klassikalistest kõrvaga tassi mustritest, mida esitlesin Fidelity Research & Managementile Bostonis meie igakuisel koosolekul 1975. aasta juuni alguses. Selliseid suuri arve nähes tärkas ühel portfellihalduril kohe huvi.

Nagu sellest näitest järeldub, võib mõni pullituru languses või suuremal karuturul 50% kuni 60% taandunud aktsia osutada seejärel edukaks. (Vt Sea Containersi ja The Limitedi graafikut.) Enamikul juhtudel on languse protsent üldise turulanguse sügavuse ja aktsia eelneva hinnatõusu ulatuse funktsioon.

KÕRVAGA TASSI ALA PÕHITUNNUSED

Kõrva moodustumine kestab tavaliselt kauem kui nädal või kaks. Hind nihkub kõrvas allapoole või toimub „väljaraputus“ (kus hind kukub mõni nädal varem tehtud kõrva põhjast madalamale), mis tavaliselt leiab aset selle allapoole nihkumise lõppfaasis. Kui hind kõrvas põhjade lähedale taandub, võib käive märkimisväärselt kokku kuivada. Pulliturul ei tohiks käive enamikul juhtudel kõrva korrektsiooni ajal uuesti kasvama hakata, kuigi ka siin on olnud mõni erand.

Kuigi ilma kõrvata tassid ebaõnnestuvad mõnevõrra sagedamini, võivad paljud aktsiad edukalt tõusta ka ilma kõrva moodustamata. Samuti tegid mõned volatiilsemad tehnoloogiaaktsiad 1999. aastal ainult ühe- või kahepäevase kõrva, enne kui alustasid suurt hinnatõusu.

Kui kõrvad siiski moodustuvad, juhtub see peaaegu alati üldise baasstruktuuri ülemises pooles, kui mõõta kogu baasi absoluutsest tipust tassi absoluutse põhjani. Samuti peaks kõrv olema kõrgemal aktsiahinna 10 nädala libisevast keskmisest.

Kõrvad, mis moodustuvad üldise baasi alumises pooles või üleni 10 nädala libisevast keskmisest madalamal, on nõrgad ja ebaõnnestumisele aldis. Nõudlus pole selle hetkeni olnud piisavalt tugev, et aktsia saaks taastuda enama kui poole võrra oma varasemast langusest.

Lisaks kalduvad uuel väljamurdel tippu palju suurema tõenäosusega ebaõnnestuma kõrvad, mis pidevalt kõrgemale nihkuvad (hinnapõhjad triivivad üles või liiguvad külgsuunas, mitte aga allapoole). Selline kõrva põhjade ülespoole nihkumine ei lase aktsial läbida vajalikku väljaraputust või järsku korrektsiooni pärast tõusu baasi põhjast mustri ülemisse poolde. See riskantne tunnus on sageli iseloomulik kolmanda või neljanda järgu baasidele, turust maha jäänud aktsiate baasidele või väga aktiivselt kaubeldavatele turuliidritele, keda jälgitakse liiga tähelepanelikult ja kes on seepärast liiga ilmselged. Ülespoole nihkuvatest kõrvadest peaksite hoiduma.

Hinnalangus korrektselt moodustub kõrvas peaks piirduma pulliturul kõrva tipust 8 kuni 12 protsendiga, kui just aktsia ei ole teinud väga suurt tassi, nagu võis näha Sea Containersi üsna ebatavalisest näitest 1975. aastal. Kõrva langused, mis seda protsenti pullituru ajal ületavad, paistavad liiga sügavad ja kaootilised ning enamikul juhtudel on need eksitavad ja riskantsed. Seevastu karuturu põhja viimases väljaraputuse faasis olles põhjustab üldise turu ebatavaline nõrkus mõne aktsia kõrva piirkonnas kiire 20–30-protsendise languse, kuid hinnamuster võib sellegipoolest olla õige, kui üldine turg jätkab seejärel pöördega ülespoole ja loob uue kandva tõusutrendi. (Vt 9. ptk, „Turu suund: kuidas seda kindlaks teha?“.)

KONSTRUKTIIVSETEL MUSTRITEL ON KITSAD HINNAVAHEMIKUD

Samuti peaks aktsial olema ostusurve ajal hinnamustris vähemalt mõni kitsa vahemikuga piirkond. Nädalagraafikul tähendab kitsas vahemik aktsiahinna vähest kõikumist nädala tipust nädala põhjani, nii et mitu nädalat järjest sulgub hind varasema nädala sulgumishinnaga või sellele väga lähedal. Kui baasmustril esineb iga nädal suur kõikumine nädala tippudest nädala põhjadeni, siis jälgib turg seda aktsiat pidevalt ja väljamurre osutub sageli ebaedukaks. Amatööridest graafikulugejad aga tavaliselt ei märka seda vahet ja aktsia võib tõusta 5 kuni 15 protsenti, tõmmates ligi vähemvalivaid kauplejaid, enne kui järsult tagasi kukub.